

GIYSİNİN HEYKELE DÖNÜŞÜMÜ: ÖRNEKLERİN TEKNİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Dr. Arş. Gör. Sibel ARMAĞAN BENEK¹

ÖZET

1960'lerden günümüze kadar bir tekstil ürünü olan "giysi" sanatsal bir ifade aracı olarak birçok sanat pratiğinde kendisine yer edinmiştir. Sanatçılar giysiyi kendi sanat alanlarını, imgelerini, dışavurumlarını teknik ve estetik ile birleştirerek sanatsal çalışmalar ortaya koymuşlardır. Taşıdığı imge ve fiziki olarak insan bedeni şeklindeki yapısı, giysinin her zaman sanat nesnesine dönüşümünde etken rol oynamıştır.

Birer tekstil ürünü olan giysilerin heykel sanatında ki yeri, sanat nesnesine dönüşüm süreçleri bu çalışma için çıkış noktası olmuştur. Giysi formunun heykel ve tekstil disiplini kapsamında nasıl bir ortak noktayı yakaladığı sorusundan yola çıkarak amaç, bu iki disiplinin buluştuğu noktada kullanılan tekniklere dikkat çekmek olmuştur. Bu kapsamda giysinin anlamlı ve estetik özellikleri ile birlikte heykele dönüşüm süreci merkez kabul edilmiştir.

Akademik çerçevede yapılan araştırmalar sonucunda Giysinin kendi doğasında yer alan esneme, katlanma, kırışma, yığılma, ışık geçirme gibi özelliklerinin farklı tekniklerle buluştuğuna ve biçimlendirme aşamasında resim, heykel, tekstil sanatına hizmet etmekte olduğuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kavramsal yaklaşımla yapılan çalışmalarda ise görsel konumundan sıyrılarak daha düşünsel ifadeler yaratma amaçlı giysinin kullanıldığı görülmüştür. Sanatçılar genellikle giysileri hem fiziki görünümünden dolayı hem de biçimlendirme ve anlatımla ilişkili sahip olduğu özelliklerden dolayı sanat nesnesine dönüştürmeyi tercih etmişlerdir.

Özellikle heykel sanatçıları anlatımlarında giysilerin tekstil kapsamında ki özelliklerinden yararlanmaktadır. Bu özellikler hacimli yapıyı elde etmede katkı sağlayan, esneme, yığılma gibi özelliklerdir. Bu özellikler bazen çeşitli teknik ve kimyevi madde ile gerçekleştirilen işlemlerle birleşerek elde edilmekte, bazen de hiçbir işlem yapmaksızın elde edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Giysi, Sanat, Hacimli tekstil, Sanat Nesnesi

¹ Cumhuriyet Ün., ORCID ID: 0000-0003-2704-0582, sarmagan2630@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received: 15/09/2023–Kabul Tarihi/Accepted: 11/10/2023

TRANSFORMATION OF CLOTHING INTO SCULPTURE, TECHNICAL EXAMINATION OF EXAMPLES

Dr. Res. Assist. Sibel ARMAĞAN BENEK

ABSTRACT

From the 1960s until today, "clothing", a textile product, has gained a place in many artistic practices as a means of artistic expression. Artists have created artistic works by combining clothing with their own artistic fields, images, expressions, technique and aesthetics. The image it carries and its physical structure in the form of the human body have always played an active role in the transformation of clothing into an art object.

The place of clothes, which are textile products, in sculpture art and their transformation processes into art objects were the starting point for this study. Starting from the question of what common point the clothing form captures within the scope of sculpture and textile disciplines, the aim was to draw attention to the techniques used at the point where these two disciplines meet. In this context, the transformation process of clothing into sculpture, along with its meaningful and aesthetic features, has been considered central.

As a result of research conducted within the academic framework, it has been concluded that the inherent properties of clothing such as stretching, folding, wrinkling, accumulation and light transmission are combined with different techniques and serve the art of painting, sculpture and textile at the shaping stage. However, in studies carried out with a conceptual approach, it has been observed that it loses its visual status and becomes more intellectually expressive. Artists have generally preferred to turn clothes into art objects due to both their physical appearance and their properties related to shaping and expression.

Sculpture artists, in particular, benefit from the textile features of clothes in their expressions. These properties are properties such as stretching and agglomeration, which contribute to obtaining a voluminous structure. These features are sometimes obtained by combining processes with various technical and chemical substances, and sometimes they are obtained without any processing.

Keywords: Textile, Clothing, Art, Bulky Textile, Art Object

GİRİŞ

Birer tekstil ürünü olan giysiler, ilk olarak insanların bedenini örten örtüler olarak karşımıza çıkar. Bitkilerden elde edilen lifler ipliğe dönüşür, bu ipliklerle çeşitli örme dokuma teknikleriyle kumaşlar meydana getirilir. Lifli yapıya sahip bu kumaşlar insan bedeninin şeklini alabilen, biçimlenmeye kolaylıkla uyum sağlayan nesnelere haline dönüşürler. Heykел sanatçıları tarafından hacimli işler olarak görülen içleri boşalan giysiler, sanat nesnesine dönüşmüş birer malzeme olarak sanatta yerlerini almışlardır.

Giysiler; dokulu, biçimsel özellikleri ile arayışta olan sanatçılara avantajlar sağlamıştır. Bazen bir bütün halinde, bazen de birkaç parçaya bölünmüş olarak sanatın farklı disiplinlerinde renk, çizgi, leke, katman, hacim gibi nitelikleriyle ele alınmıştır.

Bu araştırmada giysinin özellikle heykel sanatında kullanımı incelenmiştir. Heykel sanatında kullanılan giysilerin ne tür tekniklerle sanat nesnesine dönüştürüldüğü örnekleri üzerinden, heykelde yapı elemanı olarak tekstilin rolü ve işlevinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Tekstil malzeme ile ortaya çıkan sanat eserlerinin çoğunlukla tekstil ve hacim konulu başlıklar altında interdisiplinerler bir yapıda ele alındığı görülmektedir. Yapılan akademik kapsamlı araştırmalara göre, Heykel ile Tekstil İlişkili çalışmaların az sayıda olduğu gözlemlenmiştir. Gezicioğlu, Koşar ve Yalçın'ın, "Örme Yüzeylerin Keçeleştirilmesi ile Oluşturulan Hacimli Etkilerin Sanat Nesnesinden Sanatsal Giysi Formlarına Dönüşümü"(2022) adlı çalışma bunlardan bir tanesidir. Çalışma kapsamında hacimli tekstiller; yün ve yünün form kazanması, sanat nesnelere dönüştürülmesi şeklinde ele alınmıştır. Yün malzemenin keçe ve örme tekniğinin sanatsal ifadeler kapsamında birleşimi sonucunda sanat nesnelere, sanatsal giysiler elde edilmiştir. Yine Koşar'ın "Lif Sanatında Hacmin Etkisine Farklı Bir Yaklaşım: Keçenin Sanat Objesine Dönüşümü" (2019) adlı çalışması diğer bir örnektir. Burada da Lif Sanatında hacmin kullanılmasına yönelik ve bu kapsamda hacmi etkileyen faktörleri araştırmak amaçlı bir çalışma yürütülmüştür. Destanoğlu, E. "Üç Boyutlu Tekstillerde Malzeme ve Mekân ilişkisi" (2019) adlı çalışmada tekstilin temeli olan lifli yapının dokuma sonucunda eni, boyu ve derinliği olan üç boyutlu yapısına dikkat çekilmiştir.

Heykel Tekstil ilişkili çalışmalardan örnek vermek gerekirse günümüze yakın çalışmalarla karşılaşmak mümkündür. Koşar'ın "Geri Kazanılmış Pamuklu Kumaş Özeline Tekstil Heykelle Güncel Yaklaşımlar" Adlı çalışması 21. yüzyılda tekstil malzeme ve tekniklerinin ifade edilme yöntemlerinin incelendiği çalışmada, kumaş ile oluşturulan tekstil heykellerde pamuklu kumaş özeline araştırma yapılmıştır. Kumaşın iki boyutlu yüzeyden üç boyutlu plastik yapıya dönüşüm süreci incelenmiştir. Kaplanca ve Yaşar'ın çalışması olan "Tekstillerin Plastik Sanatlarda Kullanımı; yumuşak heykelleriyle Claes Oldenburg Örneği" nde 1960'lı yıllar kapsamında tekstil içeren eserlere, sanatta alan dışı malzeme kullanımı ve farklı teknik denemeler kapsamında yaklaşılmıştır. Araştırmalarda akademik kapsamda heykel ve tekstil, heykel ve giysi terimlerinin bir arada yer aldığı çalışmaların az sayıda olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışma ile tekstil ile heykel ilişkili akademik çalışmaya katkıda bulunulması planlanmıştır.

Çalışma, insan bedenini saran giysinin heykel sanatına dahil oluşu çerçevesinde şekillendiği için, ilk olarak tarihsel geçmiş dönemlerden örnekler verilerek yürütülmüştür. Burada modern dönem öncesinde heykeller ile bütün halde olan giysi kavramı, heykelin yapısında yer alan kil, mermer ya da ağaç gibi malzemelerle şekillenmiş ve kullanım alanı olarak farklılık göstermiştir.

1800'lü yıllarda ise giysi heykel ilişkisi daha çok tekstilden farklı nesnelere oluşturulmuştur. Araştırmalara göre giysilerin direk olarak eserlerde kullanıldığı süreç ise 1990'lı yıllara yansımaktadır. O dönemde günlük hayatta kullanılan giysiler sanat eserleri ile ilişkilendirilerek ortaya çıkarılmıştır. Çalışma kapsamında verilen örnekler bu çerçevede gerçekleştirilmiştir.

GIYSİNİN TANIMI

Giysi, kaynaklarda; “ duysal ve düşünsel olarak deneyimlediğimiz ve de yansıtmak iste4diğimiz tüm yaşantılarımızın öncelikli dışavurum aracı” olarak tanımlanmaktadır.(Günay, 2012). Giysi, her türlü giyim eşyası, giyecek, elbise, kıyafet, esvap, libas, urba olarak nitelendirilir (Haylamaz, Kozbekçi Ayrancı, 2019). Giysiler, en temel gereksinimimiz olan giyinmek için üretilmiş olsa da, sosyal hayattaki pozisyonumuzu belirlemeye, hatta duygusal dünyamızın şekillenmesine de önemli etkiler bırakır.

Giysilerin kullanılma amacı oldukça çeşitlilik arz etmektedir. J.C.Flugel' e göre giysiler hem bedeni hem de ruhu koruyan bir işlev üstlenmektedirler(1933). Bedeni gizleyen bir araç, bu kapsamda arınma manasına gelebilmektedirler. Yahudi-Hıristiyan geleneğine göre koruyucu olan giysi kişiyi hem fiziki koşullardan hem de mahremiyet manasında günahlardan arındıran bir araç olarak da görülmektedir(Er, 2009). Enis Batur ise giysilerin örtünme gereksinimi sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir(1996). Gizlenme ve örtünme ihtiyacının yanı sıra doğüstü etmenlerinde giyinme olgusunu yarattığını belirtmektedir(Akt. Batur, 1996).

HEYKEL SANATINDA GIYSİNİN YERİ

Heykel sanatına baktığımızda ise giysiler, günlük hayatta kullanımı nedeniyle birey ile bütünleşmiş şekilde ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Giysiler hacim ve kıvrımlarıyla izleyicide bedene ait duygusal ifadeler uyandırmaktadır. Giysilere ait olan kumaş kıvrımları ve drapeler Klasik Yunan döneminde ilk örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır (Görsel 1). Bu dönemde giysiler kaliteli dokunmuş kumaşları, vücudu sarış biçimindeki ustalığı ile ele alınmaktaydı. Bu unsurları heykeltıraşlar eserlerine durgunluk ya da hareket hissi verebilmek adına kullanmaktaydı (Hollander, 2016).

Görsel 1: MÖ 500 yılına ait Antik Yunan Döneminde Kullanılan “Peplos” Adlı Giysi

Ortaçağ heykelinden Veit Stoss’un “Meryem ve Çocuk” (Virgin and Child) adlı ağaç oyma çalışmasında ise giysiye öncelikle drape ağırlıklı bir form yaratma açısından yaklaşılmıştır (görsel 2). Hareketli bir duruş adına, giysinin vücuttan neredeyse tamamen ayrıldığı, derin ve gölgeli girinti çıkıntıların, kırık düzlemler biçiminde şekillendirildiği görülmektedir (Atıl,2013).

Görsel 2: Veit Stoss, ”Meryem ve Çocuk İsa”, Londra

19. Yy' a doğru geldiğimizde, giysi formu sanatsal ifade aracı olarak kullanılmaya başlamış ve yavaş yavaş giysi direk olarak heykel sanatına dahil olmaya başlanmıştır.

Edgar Degas'ın Dansçı Heykeli de yine durgunluk ve hareketlilik arasında gidip gelen bir uygulama ile ait olduğu formuna kavuşmuştur(görsel 3). Burada sanatçı giysiyi balmumundan yaptığı figürle bütünleştirerek ve giysinin kendisini de direk heykelin yapımında kullanarak, yeni bir ifade şekline kavuşturmuştur. Modelin giymiş olduğu giysi muslin kumaştır ve sanatçı bu dokuyu bizzat aktararak, gerçekçi bir anlayışı sunmaktadır (Atıl, 2013).

Görsel 3: Edgar Degas, “14 Yaşında Küçük Dansçı Kız”(Balmumu, Saç, Kurdele, Pamuk Bluz, Bale Ayakkabısı, Muslin Tutu, Ahşap Kaide, 1878-1881

Auguste Rodin'in “Balzak Anıtı” adlı heykeli ise, heykel ve giysi ilişkisine yönelik bir başka örnektir(görsel 4). 19. Yüzyılın kalıplaşmış olan heykel stiline karşı olarak farkı anlatımlarla gün yüzüne çıkan bu çalışma, heykel giysi ilişkisine bir başka örnektir. Birçok eskizin ardından meydana gelmiştir. Burada biçime kavuşan giysi heykelin fiziksel bir ögesi olmasının dışına çıkmakta sanatçının ruh halini dışa vurmak için figürle bütünleşmiş duruma erişmektedir (Atıl, 2013)

Görsel 4: Auguste Rodin, “Balzak Anıtı”(1897), alçı, “Balzak Anıtı” (1898)

Klasik dönemde heykelde bütün halde var olan giysiler modern dönemde daha farklı kullanım şekline kavuşmuştur. Endüstri dönemi; malzeme çeşitliliği, yeni gelişimlerin yaşandığı bir ortam olarak, giysinin eserlerde direk kullanımını sağlamıştır. 1980-1990’lı yıllara yaklaştığımızda kavramsal etkileri de göz önünde bulunduran heykel sanatçılarının elinde giysiler yeni formlarına kavuşurken, dokuları, renkleri, mekânı doyuran özellikleri ile yeni ifadelerine geçmişlerdir. Kavramsal sanat akımının yayılması tekstil ve tekstilin dışında birçok malzeme ve nesnenin sanatta kullanılmasına yol açmıştır(Causey, 1998:131). Tekstil malzemeler ve tekstil teknikleri birçok disiplinden sanatçının malzeme ve kavram arayışına cevap olmanın yanında, feminist isyanın sembolü olarak da sanatta yerini almaya başlamıştır. Tekstilin bir ürünü olan giysi, resim, heykel ya da enstalasyonlarda “hazır nesne” kavramı kapsamında seyirci ile buluşmuştur. Giysilerin hazır nesne olarak kullanıldığı eser örneklerine değinecek olursak, Andy Warhol’un 1967 yılında yapmış olduğu “Souper Dress” isimli çalışmasından söz edilebilir (görsel 5). Bu eserde diğer örneklerden farklı olarak tekstil malzemenin dışında daha farklı malzemelerle üretilmiş bir giysi heykel söz konusudur. Hazır nesnelere dönüşmüş eserlerinin devamı niteliğinde olan bu çalışma sanatçı tarafından kâğıt ile üretilmiştir (Palmer, 1991). Sanatçı tarafından çorba kutularının, ambalajlarının, desen halinde yan yana dizilmesiyle oluşturulmuş olan çalışma, aynı zamanda tüketim çılgınlığına damgasını vurarak dikkatleri çekmiştir. Warhol bu çalışmasında çorba kutularını ipek baskı yöntemi ile çoğaltarak sıradanlıklarını vurgulamış, ve alaycı bir biçimde sanat yapıtı konusu yaparak yüceltmıştır (Atila, 2017).

Görsel 5: Andy Warhol, Pamuklu Kağıt Üzerine Serigrafi Baskı, 1965

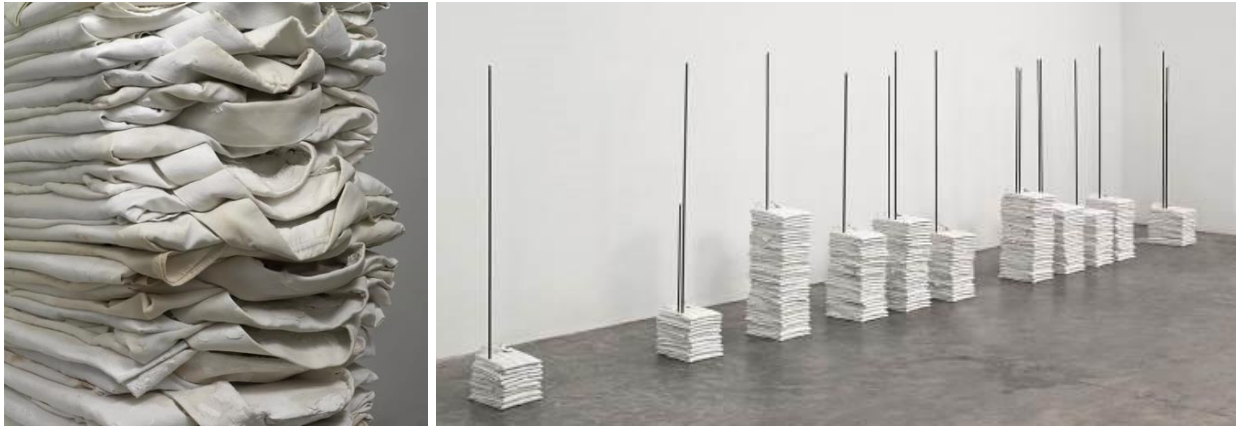
Giysilerin sanat nesnesine dönüşümü özellikle Lif sanatçılarının ürettikleri, eserlerde daha çok karşımıza çıkmaktadır. Giysi, dış hatlarıyla Lif Sanatı kapsamında sanatçıların estetik, plastik ve duygusal ifadelerde bulunmalarına yardımcı olmuştur. Liflerden, ipliklerden meydana gelen kumaşlardan oluşan giysiler, farklı malzemelerle birleşerek farklı tekniklerin oluşmasını doğurmaktadır. Biçimlendirme esnasında lifli yapının gereksinimi dahilinde teknik uygulanmaktadır. Kimyevi maddeler ya da tekstile has örme, dokuma gibi teknikler bu tekniklerden bazılarıdır. Özellikle giysinin kendi formunu koruyarak biçimlendirmeye başlayan sanatçılar tekstil malzeme ile estetiği ve görsel dilin olanaklarını birleştirmekte ve beden sınırlarını çizmektedirler (May, 2016).

Lif sanatçısı Madalena Abakanowicz'in giysi formunda oluşturduğu heykelleri tekstil ve heykel disiplininin birleştiği noktada teknik bakımından örnek olabilecek eserlerdendir (görsel 6). Sanatçı, figür anlayışında ayakta sabitlediği bu tür heykelleri ile sınırlarla olan mücadelesini dile getirmiştir. *İnsansı Heykeller*'de, *Savaş Oyunları*'nda yaşamında maruz kaldığı sınırlar içerisinde kendine nasıl sınırsız bir hareket alanı yarattığını ve bunu yaparken insan doğası ve kültürü üzerine, insani koşulların sorunları üzerine nasıl bir yaklaşımda bulunduğunu göstermektedir (Haylamaz, Kozbekçi Ayranpınar, 2019). Sanatçı kimyevi malzemelerle katılaştırdığı giysileri dengeli bir şekilde ayakta sabitlemiştir. Her biri çizdiği sınırlar ile figürü andıran bu heykeller, uzun süre dayanıklı kalacak şekilde konumlandırılmıştır. Bir Lif sanatçısı olarak tekstil ve heykel unsurlarından aynı anda faydalanarak eserlerini meydana getiren sanatçı, bu iki disiplinin ortak yönlerini bir araya getirmektedir.

Görsel 6: Magdalena Abakanowicz, Crowd, Karışık Teknik, 1990-2000

Heykel sanatçılarından örneklere devam etmek gerekirse Kolombiyalı sanatçı Doris Salcedo'nun yıkadıktan sonra katlama tekniği ile kümeler halinde üst üste yığıldığı beyaz gömlekler ile yaptığı eserinden söz edilebilir. Hacimli etkinin yüzlerce katlanmış ve üst üste birikmiş olan giysilerle verildiği bu çalışma, tekstil ve heykel disiplini birleşimini de göstermektedir. Sanatçı bu türden çalışmalarını tüm Dünya da şiddet kurbanı olan binlerce insanı düşünerek üretmiştir. Sanatçının sözü geçen görsel 7'de yer alan çalışması da yine bu konu çerçevesinde gerçekleşmiştir. Gömleklerin ortasından geçen kazıklar Colombia'da gerçekleşmiş olan trajik dramlar anlatmaktadır. Bu kazıkların çakılı olduğu her bir gömlek, hayatını kaybeden kişilerin standart kıyafetlerinin yanı sıra cenaze kıyafetlerine de atıfta bulunmaktadır (Merewether, 1993).

Görsel 7: Doris Salcedo *Untitled*, Pamuklu Gömlekler, Çelik ve Alçı, 1989-90

Key-Sook Geum adlı Koreli sanatçı bir başka örnek olarak verilebilir. Geleneksel Kore giysi formlarından ve haute couture soyundan esinlenerek heykelsi nesnelere yaratan bu sanatçı, giysinin kendisinden ziyade giysinin formundan yola çıkarak eserlerini oluşturmuştur (görsel 8). Hassas ve dramatik konuları, renkli teller, ipek tüller, boncuk, kristal, mercan ve yarı değerli taş gibi malzemelerle birleştirerek kültürler arasında yankı bulan manevi ve hümanist idealleri somutlaştırdığı heykeller yapmaktadır. Aynı zamanda heykeltıraş olarak bu sanatçı tekstil ve heykel disiplinine ait hacim olgusunu tekstil disiplinine ait teknik ve malzeme birlikteliği ile birleştirerek, iki disiplini ortak noktada buluşturmuştur.

Görsel 8: Key-Sook Geum, Tel ve Boncuklar, 2012

Giysileri heykelle dönüştüren bir başka sanatçı örneği Brooks Harris Stevens'dir. Beyaz organze kumaş ile üretilmiş giysilerle yaptığı heykelleri tavandan asarak sergilemeyi tercih eden sanatçı, biçimlendirmeyi bu şekilde gerçekleştirmiştir (görsel 9). Kendi formuna tavandan asıldığında kavuşan her bir giysi heykel, herhangi bir katılaştırıcı malzeme olmaksızın hacimli yapıya ulaşmaktadır. Malzeme olarak beyaz organze kumaştan oluşmuş giysileri kullanan sanatçı burada da malzemenin şeffaf özelliğinden yararlanmıştır. Kumaşın şekil alabilir yapısı sayesinde hacme kavuşan bu eserler, heykel ve tekstil disiplini noktasında kayda değer bir aşamaya geçmektedir.

Görsel 9: Brooks Harris Stevens, Organze Kumaş Giysiler

SONUÇ

Giysilerin sanat nesnesine dönüşümü çeşitli tekniklerle gerçekleşmektedir. Bu aşamada katılaştırıcı malzemelerle birleşmekte ya da sarkıtılarak hacimli yapıya geçirilmektedir. Geleneksel heykel malzemelerinin dışında kabul edilen giysi, hazır nesne ya da alternatif nesne olarak yeni ifade arayışı içinde olan sanatçılara cevap olmuştur. Sanatçıların seçtikleri kavram kapsamında şekillendirdikleri giysiler konu ile ilişkili olarak çeşitli tekniklerle oluşmaktadırlar.

Örneklere görüldüğü gibi kalıplanarak ya da dolgu maddeleri ile doldurularak ayakta tutulduğu gibi bir yerlere asılarak da sergilenen giysi heykeller tekstil ve heykel disiplinin kusursuz ince birleşimini gözler önüne sermektedir. Heykelin etrafında dolaşılabilen her açıdan görülebilen özelliği, tekstil olan giysinin hacimli bir forma dönüşmesini sağlamaktadır. Giysilerin yumuşak, kolay şekil alabilir uyumlu narin özellikleri, heykelde biçimlendirme olanaklarına imkân vermektedir.

Tekstil ürünlerinin fiziki ve kavramsal özellikleri sanat kapsamında yararlanılan değerlerdir. Bu özellik güncel sanatçıların dikkatini çekmektedir. Özellikle kavramsal içeriklere ağırlık veren çağdaş sanatçıların, farklı konulara değinmek istediklerinde tekstili tercih etmeleri büyük olasılıktır. Günümüzün en büyük sorunlarından tüketim çılgınlığı bu konulara en iyi örneklerden olabilir. Birçok sanatçı günümüzde tüketimin aşırılığını ele almakta ve konu ile ilişkili olarak kaçınılmaz olan tekstil ürünlerinden giysileri eserlerinde ele almaktadır.

KAYNAKÇA

- Atıl Çakır, A. (2013). 20. Yüzyıla Kadar Heykelde Drape. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
- Atila, Işık. (2017). Çağdaş Grafik Tasarım Ve Reklamcılıkta Andy Warhol Etkisi. Sanat ve Tasarım Dergisi, (18), 97-110.
- Batur, Enis. (1996). Kediler Krallara Bakabilir, Kuşbakışı Moda Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Destanoğlu, E. (2019). Üç Boyutlu Tekstillerde Malzeme Ve Mekan ilişkisi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Er, F. Dilek. H. (2009). Modanın Yaratım Nesnesi Olarak" Tasarı Bedenler". Yedi, 2.
- Flugel, J. C. (1933). The psychology of clothes. The Sociological Review, 25(3), 301-304.
- Hakemli Dergisi ART-E, 25-39 Kasım-Aralık'13 Sayı:12 ISSN
- Haylamaz, G., Kozbekçi Ayrancılar, S. (2019). Sanatta İfade Aracı Olarak Giysi. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi
- Gezicioğlu, F. Y., Koşar, S. T. A., Yalçın, M. B. (2022). Örmeye Yüzeylerin Keçeleştirilmesi İle Oluşturulan Hacimli Etkilerin Sanat Nesnesinden Sanatsal Giysi Formlarına Dönüşümü. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12(1), 301-318.
- Günay, A. (2012). Giyside Sanatsal Yaklaşım. Akdeniz Sanat
- Koşar, S. T. A. (2019). Lif Sanatında Hacmin Etkisine Farklı Bir Yaklaşım: Keçenin Sanat Objesine Dönüşümü. İdil Sanat Ve Dil Dergisi, 8(53), 81-91.
- Koşar, S. T. A. (2021). Geri Kazanılmış Pamuklu Kumaş Özelinde Tekstil Heykele Güncel Yaklaşımlar. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 11(1), 287-302.
- May, R., (2016), "Yaratma Cesareti", Metis Yayınları.
- Merewether, C. (1993). Naming violence in the work of Doris Salcedo. Third Text, 7(24), 35-44.
- Şişçi, F. (2018). Günümüz Heykel Sanatında Korse. İdil Sanat ve Dil Dergisi, M. Leventon, Artwear Fashion And Anti-Fashion, Thames&Hudson, London, 2006.